

Т.С. Черкашина

Харківський національний економічний університет імені С. Кузнеця

МЕТОДИКА ВИЗНАЧЕННЯ РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ПІДПРИЄМСТВ ЛЕГКОЇ ПРОМИСЛОВОСТІ

Однією з важливих передумов подолання фінансової кризи в Україні є забезпечення економічної безпеки промислових підприємств. Дослідженню сутності та складових економічної безпеки промислових підприємств присвячені роботи як зарубіжних, так і українських вчених, зокрема Е. Альтмана, Ж. Конана, Р. Ліса, Дж. Таффлера, Дж. Фулмера, Т. Васильців, В. Глущенко [1], Ф. Євдокимова, З. Живко [2], О. Іващенко, С. Ільяшенко, С. Кавун [3], Ю. Кракос, Р. Разгон [4], С. Філіппова [5], О. Ястремська та ін. У той же час питання визначення рівня економічної безпеки промислових підприємств є недостатньо дослідженими і потребують подальшого наукового опрацювання.

Метою даного дослідження є удосконалення методичного забезпечення щодо визначення рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості.

Ґрунтовне вивчення робіт українських і зарубіжних вчених [1-5] показало, що в сучасній науці відсутній єдиний методичний підхід до визначення рівня економічної безпеки промислових підприємств. Також автором встановлено, що основними недоліками існуючих підходів до визначення рівня економічної безпеки промислових підприємств є наступні: складність адаптації зарубіжних економетричних моделей до особливостей функціонування промисловості України; відсутність кількісного вимірника, який би чітко визначав рівень і тип економічної безпеки (за винятком [4]); недостатнє врахування галузевої приналежності підприємства. З огляду на це і використовуючи методика Ю. Кракос та Р. Разгон [4], автором пропонується методика визначення рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості, яка враховує вказані недоліки. По-перше, пропонується методика включає коефіцієнт рентабельності інвестицій, який є вкрай важливим, оскільки саме інвестиції є основою реалізації розширеного відтворення підприємства. По-друге, суттєвих змін зазнає група показників, які характеризують майновий стан підприємства. Це пояснюється тим, що легка промисловість належить до сфери матеріального виробництва, а тому стан основних фондів відіграє важливу роль. А, як відомо, одним з найбільш проблемних показників, що характеризують майновий стан українських підприємств легкої промисловості, є коефіцієнт зносу основних фондів. По-третє, певних трансформацій потребує і група показників ліквідності та платоспроможності підприємства, оскільки ці показники дають чітке уявлення про рівень спроможності підприємства виконувати взяті на себе зобов'язання в умовах кризи. На нашу думку, визначення рівня економічної безпеки саме за цими складовими дозволить визначити здатність підприємств галузі легкої промисловості фінансувати свою діяльність, а вивчення їх динаміки характеризуватиме сталість, збалансованість та безперервність економічного розвитку підприємства, а, відтак і рівень його економічної безпеки.

Математична формалізація пропонованої методики визначення рівня економічної безпеки підприємств галузі легкої промисловості має наступний вигляд:

$$УП_{ЕБ} = \sqrt{K_p \cdot K_{\text{III}} \cdot K_{\text{мс}} \cdot K_{\text{фс}} \cdot K_{\text{іп}}},$$

де $УП_{ЕБ}$ – узагальнюючий показник рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості;

K_p – показник рівня рентабельності підприємства, який включає такі часткові показники: рентабельність активів, рентабельність власного капіталу, рентабельність продукції, рентабельність інвестицій;

$K_{\text{ПЛ}}$ – показник рівня платоспроможності та ліквідності підприємства, який включає такі часткові показники: коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт абсолютної ліквідності, коефіцієнт втрати платоспроможності;

$K_{\text{МС}}$ – показник рівня майнового стану підприємства, який включає такі часткові показники: коефіцієнт мобільності оборотних активів, коефіцієнт зносу основних фондів, коефіцієнт оновлення основних фондів, фондвіддача основних фондів;

$K_{\text{ФС}}$ – показник рівня фінансової стійкості підприємства, який включає такі часткові показники: коефіцієнт автономії, коефіцієнт фінансової стабільності, коефіцієнт фінансового ризику, коефіцієнт маневреності власного капіталу;

$K_{\text{ІП}}$ – показник рівня інвестиційної привабливості підприємства, який включає такі часткові показники: коефіцієнт прибутковості капіталу, величина прибутку на одну акцію.

Зауважимо, що основними перевагами пропонованої сукупності часткових показників є те, що вона забезпечує їх формалізацію, взаємопов'язаність, односпрямованість та порівнянність; враховує вплив швидкозмінюваних умов зовнішнього середовища; дає можливість регулювати рівень окремих складових інтегрального показника рівня економічної безпеки підприємства (рентабельність, платоспроможність і ліквідність, майновий стан, фінансову стійкість, інвестиційну привабливість) залежно від витрачених ресурсів та ефективності результату; дозволяє отримувати прогнозні значення щодо рівня складових економічної безпеки підприємства.

Для кількісної оцінки значень інтегрального показника економічної безпеки підприємств легкої промисловості пропонується спеціальна факторно-критеріальна шкала (табл. 1).

Таблиця 1

Факторно-критеріальна шкала для оцінки рівня та визначення типу економічної безпеки підприємств легкої промисловості

Тип безпеки	Характерні ознаки	Значення
Абсолютна	Найвищий рівень економічної безпеки, максимальний ступінь використання виробничого потенціалу підприємства	1
Стабільна	Високий рівень економічної безпеки, ступінь використання виробничого потенціалу підприємства близький до нормативів	Від 0,76 до 0,99
Загрозлива	Середній рівень економічної безпеки, неефективне використання виробничих ресурсів підприємства	Від 0,61 до 0,75
Критична	Мінімально можливий рівень економічної безпеки, неефективне використання виробничих ресурсів підприємства	Від 0,3 до 0,6
Кризова	Недостатність виробничих ресурсів для здійснення фінансово-господарської діяльності підприємства	Менше 0,3

Резюмуючи сутність пропонованої методики визначення рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості, слід відзначити, що вона має такі переваги:

по-перше, базується на новітніх досягненнях теорії промислового, фінансового та соціального менеджменту;

по-друге, дозволяє оцінювати окремі складові інтегрального показника рівня економічної безпеки підприємства за такими функціональними ознаками: рентабельність, платоспроможність і ліквідність, майновий стан, фінансова стійкість, інвестиційна привабливість;

по-третє, дозволяє розраховувати рівень економічної безпеки підприємства, який дає комплексне уявлення про стан його роботи;

по-четверте, дозволяє прогнозувати ризики банкрутства підприємства та своєчасно реагувати на їх попередження.

Практична значущість пропонованої методики визначення рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості була підтверджена розрахунками за даними бухгалтерської звітності п'яти підприємств цієї галузі, що розташовані у Харківському регіоні (ПАТ

«Вовчанська взуттєва фабрика», ПАТ «Швейна фабрика ім. Тінякова», ТОВ «Харківська фабрика театрального реквізиту», ХФ «ТК-Текстиль», ТОВ «Швейна фабрика «Еліта») [6].
Результати проведених розрахунків наведені у табл. 2.

Таблиця 2

Результати розрахунків узагальнюючих показників рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості Харківського регіону

Підприємство	2011 р.	2012 р.	2013 р.	2014 р.	2015 р.
ПАТ «Вовчанська взуттєва фабрика»	0,06	0,01	0,32	0,14	0,29
ПАТ «Швейна фабрика ім. Тінякова»	0,3	0,45	0,46	0,41	0,61
ТОВ «Харківська фабрика театрального реквізиту»	0,55	0,64	0,57	0,39	0,4
ХФ «ТК-Текстиль»	0,52	0,79	0,7	0,59	0,64
ТОВ «Швейна фабрика «Еліта»	0,44	0,59	0,57	0,44	0,59

З табл. 1 видно, що впродовж 2011-2015 рр. динаміка узагальнюючих показників економічної безпеки підприємств легкої промисловості Харківського регіону не була сталою. Так, досить високі значення цього показника були характерні для досліджуваних підприємств у 2012-2013 рр. Причому у 2012 р. найбільш високі значення узагальнюючого показника економічної безпеки досліджуваних підприємств були характерні для трьох підприємств (ПАТ «Швейна фабрика ім. Тінякова», ТОВ «Харківська фабрика театрального реквізиту», ХФ «ТК-Текстиль») і дорівнювали 0,45, 0,67 та 0,79 відповідно. Це свідчить про стабільність роботи досліджуваних підприємств і високий ступінь використання їх виробничого потенціалу у цей період. Ймовірніше за все, це пов'язано зі сприятливою кон'юнктурою галузі легкої промисловості України у цей період. Натомість найнижчі значення узагальнюючих показників економічної безпеки досліджуваних підприємств були зафіксовані у 2014 р. і коливалися у межах від 0,14 (ПАТ «Вовчанська взуттєва фабрика») до 0,59 (ХФ «ТК-Текстиль»). Слід зазначити і те, що у 2015 р. усім п'яти досліджуваним підприємствам вдалося подолати негативну динаміку узагальнюючого показника економічної безпеки, а ХФ «ТК-Текстиль» навіть вдалося досягти досить високого рівня цього показника, який становив 0,64.

Таким чином, запропонована методика визначення рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості полягає у формуванні та розрахунку комплексних показників рентабельності, платоспроможності та ліквідності, майнового тану, фінансової стійкості та інвестиційної привабливості і визначення на цій основі узагальнюючого показника. Практична значущість запропонованої методики підтверджена розрахунками узагальнюючих показників рівня економічної безпеки підприємств легкої промисловості Харківського регіону. Розрахунки виявили, що рівень економічної безпеки підприємств легкої промисловості є невисоким і тому потребує невідкладних дієвих заходів з його підвищення. Тому подальші наукові розвідки автора будуть спрямовані у бік розробки проектних заходів з підвищення рівня економічної безпеки українських підприємств галузі легкої промисловості.

Список використаних джерел

1. Глущенко В.В. Фінансово-економічна безпека суб'єктів господарювання в умовах децентралізації в Україні : колект. монографія / В. В. Глущенко. - Х. : ХНУ ім. В. Н. Каразіна, 2014. – 234 с.
2. Живко З.Г. Економічна безпека підприємства: сутність, механізм забезпечення та управління : монографія / З. Б. Живко. – Львів : Ліга-Прес, 2012. – 255 с.
3. Кавун С.В. Економічна безпека підприємства: інформаційний аспект : монографія / С. В. Кавун. – Харків : Щедра садиба плюс, 2014. – 311 с.
4. Кракос Ю. Б. Управління фінансовою безпекою підприємств / Ю. Б. Кракос, Р. О. Разгон // Економіка та управління підприємствами машинобудівної галузі: проблеми теорії та практики. – 2008. – № 1(1). –С. 86-97.
5. Філіппова С.В. Економічна безпека підприємств реального сектору економіки в умовах вартісно-орієнтованого управління : монографія / С.В. Філіппова, Л.О. Волощук, С.О. Черкасова. – Одеса : Апрель, 2015. – 195 с.
6. Всеукраїнський депозитарій цінних паперів. – Режим доступу : www.smida.gov.ua.